

25.8.2023

Memorandum k Analýze vplyvov k Návrhu na schválenie všeobecného hospodárskeho záujmu na zabezpečenie bezpečnosti, pravidelnosti, kvality a ceny dodávok elektriny pre domácnosti v Slovenskej republike

Zhrnutie

Analýza vplyvov sa zaoberá návrhom Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky (ďalej aj ako „MH SR“ alebo „ministerstvo“) na implementáciu mimoriadnych opatrení na elimináciu dopadu pretrvávajúcich vysokých cien elektrickej energie na vybrané skupiny koncových odberateľov, vrátane zraniteľných odberateľov na území Slovenskej republiky v roku 2024.

Analýza slúži ako podklad k návrhu opatrení vo všeobecnom hospodárskom záujme (ďalej aj ako „VHZ“) na zabezpečenie bezpečnosti, pravidelnosti, kvality a ceny dodávok elektriny pre vybrané skupiny konečných odberateľov v roku 2024 a predkladá sa na základe § 24 ods. 2 zákona č. 251/2012 Z. z. o energetike a o zmene a doplnení niektorých zákonov v materiáli vláde Slovenskej republiky ako analýza vplyvu navrhovaných opatrení vo VHZ na účastníkov trhu s elektrinou, na rozpočet verejnej správy a na podnikateľské prostredie.

Trhové ceny energií na dodávku v nasledujúcich obdobiach, teda aj pre rok 2024 už nie sú tak dramaticky vysoké, ako boli na prelome leta a jesene roku 2022 pre dodávku v roku 2023. Avšak stále sú výraznejšie vyššie, než boli ceny energií v roku 2021 pre dodávky v roku 2022, čo je spôsobené vplyvom viacerých bezprecedentných geopolitických faktorov a ich dozvukmi. Inflácia je naďalej na vysokej úrovni a stúpajú najmä ceny potravín, pohonných hmôt a energií.

Vysoká miera neistoty sa premieta i do ceny silovej elektriny na veľkoobchodnom trhu a jej vývoj je iba veľmi ťažko predvídateľný. Cena na organizovaných trhoch s elektrinou je určovaná na úrovni hraničných nákladov najdrahšieho výrobného zariadenia, ktoré je aktivované k uspokojeniu dopytu po elektrine.

Jadrové zdroje energie umožňujú výrobu elektriny bez emisií oxidu uhličitého a sú nezávislé na kolísaní cien fosílnych palív a emisných povoleniek. Prevádzkové náklady na výrobu elektriny v jadrových zdrojoch sú výrazne nižšie ako v prípade zdrojov vyrábajúcich elektrinu z fosílnych palív. Vysoké ceny fosílnych komodít a emisných povoleniek vedú k výrazne vysokým trhovým cenám elektriny. Rozdiel medzi vysokými trhovými cenami a prevádzkovými nákladmi na výrobu elektriny v jadrových elektrárňach vedie k získavaniu neočakávaných príjmov (tzv. Windfall Profit).

V prípade zraniteľných odberateľov by zohľadnenie súčasnej úrovne trhovej ceny elektriny v regulovanej cene pre rok 2024 znamenalo jej významné zvýšenie oproti roku 2022, resp. oproti súčasnosti, roku 2023. Pri zohľadnení aktuálnych trendov vývoja trhovej ceny by podľa prepočtu s kvalifikovaným odhadom niektorých regulovaných položiek mohlo zvýšenie koncovej ceny elektriny pre domácnosti prekročiť 81 %. V pomere k celkovým príjmom by takéto zvýšenie ceny elektriny predstavovalo zásadnú položku, pričom u veľkého počtu domácností môže dôjsť k prepadu do tzv. energetickej chudoby. Existuje značné riziko, že sa významne zvýši podiel domácností, ktoré nebudú schopné uhradiť svoje záväzky či už v rámci

zálohových platieb alebo vyúčtovania energií (najmä nízkopríjmové domácnosti a domácnosti dôchodcov).

MH SR sa preto domnieva, že je plne legitímne a vo všeobecnom hospodárskom záujme Slovenskej republiky pokračovať aj v roku 2024 v osobitnej a hospodárskej regulácii jadrových elektrární, ktorá bola zavedená v roku 2023 a ktorá umožní obmedziť vystavenie spotrebiteľov vysokým cenám fosílnych palív a emisných povoleniek v dodávkach elektriny a to z dôvodu, že slovenská elektroenergetika je z prevažnej časti dekarbonizovaná.

MH SR a Ministerstvo financií Slovenskej republiky (ďalej len „MF SR“) určili ako vybrané skupiny koncových odberateľov, ktoré by v roku 2023 a 2024 mali vďaka elektrine z jadrových zdrojov zachované ceny za dodávku elektriny na úrovni z roku 2022, výlučne odberateľov v segmente domácností.

Za účelom eliminácie dopadu vysokých cien elektriny na vybrané skupiny zraniteľných odberateľov dňa 16. februára 2022 MH SR, MF SR a spoločnosť Slovak Power Holding BV, Herengracht 471, 1017 BS Amsterdam (ďalej aj ako „SPH“) uzatvorili Memorandum o porozumení o implementácii mimoriadnych opatrení na elimináciu dopadu nárastu cien elektrickej energie na vybrané skupiny odberateľov, ku ktorému neskôr, dňa 8. februára 2023, uzatvorili strany Dodatok č. 1 (ďalej len „Memorandum“).

V Memorande sa akcionári spoločnosti Slovenské elektrárne, a.s. (ďalej len „SE“), čiže MH SR a SPH, zaviazali uplatniť svoje práva a vykonať všetky kroky z pozície akcionára s cieľom: „aby spoločnosť Slovenské elektrárne priamo alebo prostredníctvom svojich dcérskych spoločností ponúkla na predaj v priebehu roka 2023 a 2024 elektrinu v produkte „baseload“ pre vybrané skupiny konečných odberateľov (štandardné domácnosti), vrátane zraniteľných odberateľov, ktorých určí MH SR po dohode s MF SR, za cenu 61,2077 EUR za megawatthodinu na základe zmlúv o dodávke elektriny uzavretých za štandardných obchodných podmienok, a to v úhrnnom množstve 6,15 terawatthodín v priebehu roka v produkte „baseload“.

Ako ďalší krok dôjde k uzavretiu právne záväznej zmluvy zamýšľanej v článku 3.2 Memoranda medzi Slovenskou republikou (zastúpenou MH SR a MF SR), spoločnosťou SE a spoločnosťou Slovenský plynárenský priemysel, a.s. (ďalej len „SPP“), ktorej cieľom je implementovať mimoriadne opatrenia na elimináciu dopadu nárastu cien elektrickej energie na vybrané skupiny koncových odberateľov v rokoch 2023 a 2024 (ďalej len ako „Zmluva“). K uzavretiu Zmluvy doposiaľ nedošlo.

MH SR považuje za nevyhnutné zabezpečiť, aby elektrina v objeme a za cenu podľa Zmluvy bola vyrobená kvalifikovanými zdrojmi na výrobu elektriny v Slovenskej republike a skutočne dodaná štátom stanoveným subjektom, pre účely jej dodávky domácnostiam za zvýhodnenú cenu. Preto MH SR navrhuje, aby bola transakcia predpokladaná Memorandom a Zmluvou riadne implementovaná, a teda aby bola elektrina v zásade zodpovedajúca ročnej spotrebe domácností vo všeobecnom hospodárskom záujme vyrobená v zariadeniach na výrobu elektriny z jadrového paliva (ďalej len „kvalifikované zariadenia“) a aby bola dodaná pre účely jej ďalšej dodávky domácnostiam, za udržateľnú cenu. Samotná Zmluva v znení jej súčasného návrhu predpokladá uloženie povinnosti SE vyrobiť a dodať Zmluvou predpokladané množstvá elektriny vo všeobecnom hospodárskom záujme.

Okruh kvalifikovaných zariadení bol zo strany MH SR navrhnutý po dôslednom zvážení možných kvalifikovaných zdrojov, zohľadňujúc majetkovú účasť štátu na týchto zariadeniach.

Pozitívne je, že sa v druhom kvartáli 2023 o 11 % zvýšila výroba elektriny v SR vďaka spusteniu tretieho bloku jadrovej elektrárne Mochovce.

Na základe vyššie uvedeného považujeme za opodstatnené prijatie opatrení na zmiernenie dopadov extrémneho zvýšenia cien elektriny na kategóriu zraniteľných zákazníkov zo segmentu domácností na rok 2024 obdobne, ako boli tieto opatrenia prijaté na rok 2023.

1. Popis situácie

Nerovnomerné hospodárske oživenie po pandemickom období, meniaci sa geopolitická situácia a pokračujúci konflikt medzi západom a Ruskom naďalej prináša zvýšené inflačné tlaky na ceny komodít najmä v oblasti energií a potravín, pokračuje riziko narušenia fungovania dodávateľských reťazcov a výrazné spomalenie hospodárskeho rastu. Vysoké ceny primárnych komodít sa následne prelievajú aj do širších inflačných tlakov, čo má za následok pokračujúce vysoké hodnoty inflácie, ktorá je v krajinách strednej Európy vrátane Slovenska vyššia ako na západe EÚ, čo je jeden z dôsledkov dobiehania vyspelých krajín. V poslednom čase sa však rozdiel prehĺbil, čo spôsobili viaceré faktory, napríklad väčší podiel potravín na celkových výdavkoch domácností, pretrvávajúca závislosť od ruských fosílnych palív alebo silný trh práce, ktorý prispieva k rastu miezd.

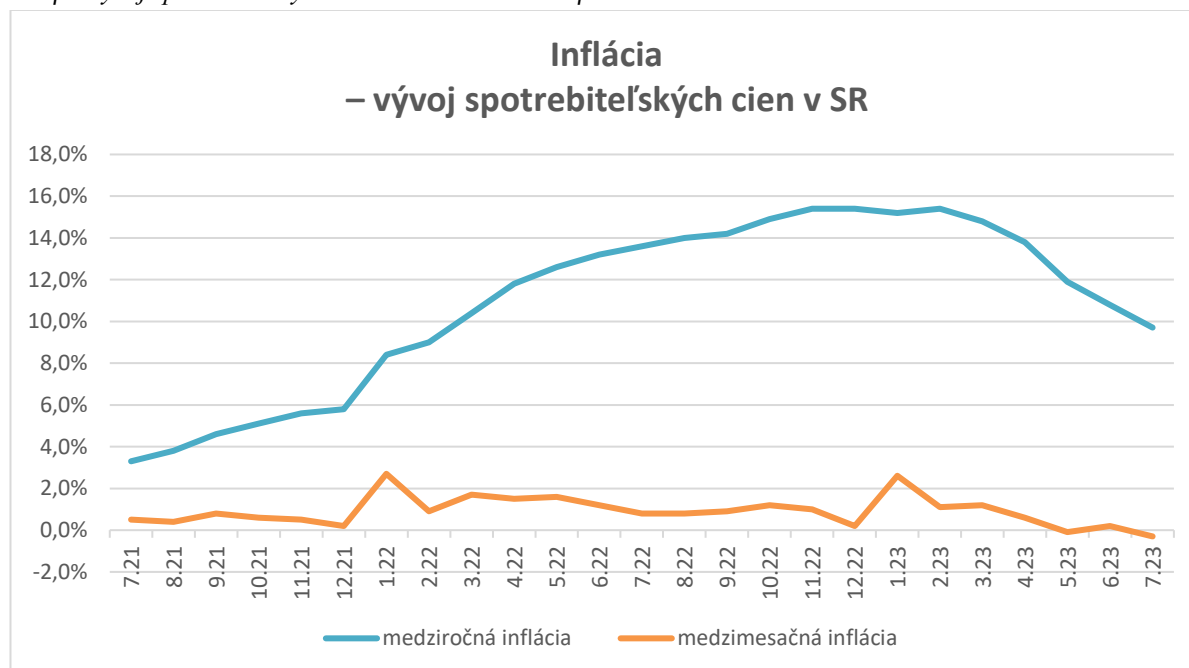
Výrazný rast cien vstupov a narušené dodávateľsko-odberateľské vzťahy tlmia výkonnosť firiem, ich produkciu či export, čo negatívne vplýva investičnú aktivitu a aj na spotrebu domácností. Verejné financie sú taktiež zasiahnuté, pričom okrem výdavkov na humanitárne či obranné účely pretrvávajú potreba protiinflačnej pomoci pre obyvateľstvo a ekonomiku. Aj keď rast cien prináša vyššie výnosy do štátneho rozpočtu (napr. cez vyšší výber DPH), čoskoro do platnosti vstúpia aj národné či európske rozpočtové pravidlá, ktoré budú mať za cieľ zvýšiť fiškálnu zodpovednosť. Štát by preto mal teraz pri svojich výdavkoch pozerať na efektivitu ich vynakladania viac než kedykoľvek predtým.

Na tento vývoj reaguje aj Európska centrálna banka (ECB), ktorá postupne zvýšila depozitnú sadzbu až na 3,75 %. Ide o historicky najvyššiu úroveň, na ktorej bola pri vzniku menovej únie v roku 2001. Inflácia v eurozóne sa síce zmierňuje, no podľa ECB je to aj tým, že sprísnené podmienky financovania čoraz viac tlmia dopyt. Na druhej strane však stále zostáva vysoká jadrová inflácia očistená o premenlivé ceny potravín a energií. Nie je preto vylúčené ďalšie zvýšenie sadzieb.

1.1 Inflácia na Slovensku, rast cien služieb, komodít, energií, dôvody ich rastu

Výška inflácia v júli dosiahla hodnotu 9,7 %. Krivka medziročnej inflácie rástla od roku 2021 do februára tohto roku nepretržite, no už piaty mesiac po sebe klesá a v júli rast cien spadol pod úroveň 10 %. Podľa predbežných údajov Eurostatu však malo Slovensko v júli 2023 stále najvyššiu infláciu v eurozóne. V medziročnom porovnaní už piaty mesiac pokračovalo spomaľovanie tempa rastu cien potravín na júlovú hodnotu 16,5 %. Medzimesačne zlacneli potraviny, najmä zelenina, mlieko, syry a vajcia. Vďaka výpredajom počas júla aj odevy a obuv. Naopak zdražoval benzín a dovolenky.

Graf 1 Vývoj spotrebiteľských cien v SR v kontexte inflácie

Zdroj: (Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky Júl/2023)

1.1.1 Medziročný vývoj – júl 2023 v porovnaní s júlom 2022

Celková inflácia klesla v júli už piaty mesiac po sebe, v medziročnom porovnaní boli ceny vyššie o 9,7 %. Medziročný rast zaznamenalo všetkých 12 odborov (výdavkových skupín domácností) s výnimkou dopravy a dvojciferný rast bol stále ešte v šiestich odboroch

Najväčší vplyv na celkovú infláciu majú stále ceny potravín s nealko nápojmi, ktoré spolu s bývaním a energiami tvoria dve najvýznamnejšie položky vo výdavkoch domácností. Dynamika rastu cien potravín spomaľuje už 4 mesiace, v júli boli medziročne drahšie o 16,5 %. Viac ako 20 % rast cien pretrval pri zelenine a váhovo menej významných zložkách – pochutinách, cukre, džeme a cukrovinkách. Oleje a tuky zlacneli o 3,3 %, čo bolo však dôsledkom najmä minuloročného vysokého júlového rastu cien masla a olejov.

Rast cien v odbore bývanie a energie v júli klesol na úroveň 8,4 %, čo bola najnižšia hodnota od decembra 2021. Nad úrovňou 15 % sa však stále udržali rasty cien tepelnej energie, a takmer o tretinu boli stále medziročne vyššie ceny pevných palív.

Bázický efekt, teda zvýšenie cien v predošlých mesiacoch, ktoré sa prejavuje celých nasledujúcich 12 mesiacov, ovplyvňovalo infláciu pri mnohých položkách spotrebného koša. Rast nad 20 % si aj v júli udržali naďalej ceny tovarov a služieb na bežnú údržbu domácností, primárneho a predprimárneho vzdelávania. Rast nad 10 % si zachovali aj ceny v reštauráciách a kaviarňach, ubytovacích službách, dovoleníek, ako aj tovarov a služieb osobnej starostlivosti.

Tlmiaci účinok mal najnovšie aj pokles cien rekreačných služieb a kultúry ovplyvnený zrušením koncesionárskych poplatkov. Z minulých mesiacov pretrval aj tlmiaci efekt medziročne lacnejších pohonných látok (o 16,3 %).

Index spotrebiteľských cien sa v júli 2023 medziročne zvýšil za domácnosti zamestnancov o 9,7 %, za nízkopríjmové domácnosti o 10,3 % a za domácnosti dôchodcov o 10 %.

Spolu za sedem mesiacov roka 2023 sa spotrebiteľské ceny medziročne zvýšili o 13 % (za domácnosti zamestnancov o 12,9 %, za nízkopríjmové domácnosti o 13,9 % a za domácnosti dôchodcov o 13,8 %).

1.1.2 Vývoj jadrovej a čistej inflácie

Pri júlovej úhrnnej miere medziročnej inflácie 9,7 % dosiahla jadrová inflácia hodnotu 10,6 % a čistá inflácia hodnotu 8,7 %. Medzimesačne jadrová inflácia zostala na júnovej úrovni a čistá inflácia dosiahla hodnotu 0,3 %¹.

1.2 Vývoj ceny elektriny na veľkoobchodnom trhu a jej dopady na cenu pre odberateľov

Trhové ceny energií na dodávku v nasledujúcich obdobiach, teda aj pre rok 2024 už nie sú tak dramaticky vysoké, ako boli na prelome leta a jesene roku 2022 pre dodávku v roku 2023. Avšak stále sú výraznejšie vyššie, než boli ceny energií v roku 2021 pre dodávky v roku 2022. To je spôsobené vplyvom viacerých vyššie uvedených bezprecedentných geopolitických faktorov a ich dozvukmi. Vysoká miera neistoty sa premietala i do ceny silovej elektriny na veľkoobchodnom trhu a jej ďalší vývoj je iba veľmi ťažko predvídateľný.

Cena na organizovaných trhoch s elektrinou je určovaná na úrovni hraničných nákladov najdrahšieho výrobného zariadenia, ktoré je mobilizované k uspokojeniu dopytu po elektrine. Denný (tzv. spotový) trh zaujíma ústredné miesto v cenovom formáte všetkých energetických búrz a mnohostranných obchodných systémov, pričom vo väčšej časti Európskej únie pokročilo aj prepájanie jednotlivých cenových zón. Vystavenie vyšším cenám, než na aké sme boli zvyknutí ešte pre dodávku elektriny na rok 2022, ktoré v súčasnej dobe pozorujeme v celej Európe vrátane Slovenska je preto výsledkom kombinácie mechanizmu tvorby burzových cien, pokročilého Market Couplingu a vyššie uvedenými bezprecedentnými geopolitickými faktormi a ich dozvukmi.

Uvedené spôsobuje zvýšenú expozíciu slovenských spotrebiteľov voči trhovej cene, ktorá je v praxi určovaná cenami fosílnych palív a emisných povoleniek. Ako taká však nie je reprezentatívna pre realitu slovenskej elektroenergetickej sústavy, so zvýšenou volatilitou a výhľadom neklesajúceho trendu.

Úlohou regulačných orgánov jednotlivých štátov je nastaviť efektívnym spôsobom tarify pri zohľadnení princípu, ktorý by odrážal náklady a nenarušil hospodársku súťaž. Dôležitými témami, ktorým je potrebné venovať náležitú pozornosť, je tiež zdrojová primeranosť, bezpečnosť dodávok pri podpore výroby energie z obnoviteľných zdrojov, ako aj spolupráca s tretími krajinami.

Trhové ceny elektriny majú vplyv na náklady na nákup elektriny na dodávku, ale aj na straty v elektrizačných sústavách a prevádzku systému. Vysoká cena limituje možnosti dodávateľov elektriny z dôvodu zloženia nutných finančných záruk, ktorých výška je úmerná výške trhovej ceny. Týmto je ohrozená finančná stabilita dodávateľov a ich možnosti ponúkať odberateľom elektrinu za pre odberateľov konkurencieschopné ceny. Odberatelia, ktorí nemajú regulovanú cenu elektriny sú tak nútení akceptovať vysoké cenové ponuky alebo nakupovať energie s cenou viazanou na trhový vývoj na krátkodobej báze (spotové ceny) s rizikom vysokej volatility.

¹ Jadrová inflácia sleduje rast cenovej hladiny po vylúčení vplyvu zmien regulovaných cien (napr. ceny energií) a iných administratívnych opatrení (napríklad úprav daní a podobne). Čistá inflácia je jadrová inflácia bez zmien cien potravín.

V prípade zraniteľných odberateľov by zohľadnenie súčasnej úrovne trhovej ceny elektriny v regulovanej cene znamenalo jej výrazné zvýšenie oproti súčasnosti. V nasledujúcom grafe je znázornený vývoj trhovej ceny produktu PXE SK BL CAL-t pre nasledujúci rok 2024. Pre porovnanie je znázornená cena 61,2077 €/MWh, ktorá bola na základe opatrení vlády Slovenskej republiky vo všeobecnom hospodárskom záujme (VHZ) na zabezpečenie bezpečnosti, pravidelnosti, kvality a ceny dodávok elektriny pre vybrané skupiny koncových odberateľov podľa § 24 ods. 2 zákona č. 251/2012 Z. z. o energetike a o zmene a doplnení niektorých zákonov z 27. septembra 2022 vstupom pre stanovenie tzv. komoditnej zložky regulovanej ceny pre rok 2023.

Graf 2 Vývoj trhovej ceny elektriny SK BL CAL-24 (EUR/MWh)

Vyhláška Úradu pre reguláciu sieťových odvetví (ÚRSO) č. 107/2023 Z. z., ktorou sa ustanovuje cenová regulácia dodávky elektriny (ďalej len „Vyhláška“), stanovuje postup cenovej regulácie dodávky elektriny zraniteľným odberateľom.

Medzi ekonomicky oprávnené náklady patria podľa § 4 ods. 1 písm. a) Vyhlášky náklady na obstaranie elektriny pri dodávke elektriny zraniteľným odberateľom, vrátane nákladov na vyrovnanie odchýlky zraniteľným odberateľom pri dodávke elektriny zraniteľným odberateľom v primeranej výške.

V znení Vyhlášky účinnom pre obdobie od 1. 4. 2023 sa v prípade kategórie zraniteľných odberateľov – domácnosti podľa § 7 stanoví výpočtom maximálna cenu za dodávku elektriny podľa vzorca:

$$CE_t = CE_{PXE,t} * \left(1 + \frac{k_t}{100}\right) + O_t$$

kde

- $CE_{PXE,t}$ je aritmetický priemer denných cien zverejnených burzou PXE (POWER EXCHANGE CENTRAL EUROPE) na jej webovom sídle, v časti EEX – PXE Slovakian Power Futures produktu Baseload, Year, Settlement Price Cal-X v eurách na jednotku množstva elektriny

- na rok 2024 za obdobie od 1. apríla roku $t-1$ do 30. septembra roku $t-1$,
- na ďalšie roky regulačného obdobia za obdobie od 1. októbra roku $t-2$ do 30. septembra roku $t-1$, pričom X je $t+1$ pre každý deň tohto obdobia v roku $t-2$ okrem posledných dvoch dní roku $t-2$, v ktorých sa obchoduje na burze, a X je t pre každý deň tohto obdobia v roku $t-1$ a posledné dva dni roku $t-2$, v ktorých sa obchoduje na burze,
- k_t je koeficient na rok t v percentách zohľadňujúci diagram dodávky elektriny pre zraniteľných odberateľov elektriny v domácnosti v rozsahu najviac 10 %,
- O_t sú určené náklady regulovaného subjektu na odchýlku súvisiace s dodávkou elektriny zraniteľným odberateľom elektriny v domácnosti v eurách na jednotku množstva elektriny v roku t vo výške najviac 5,21.

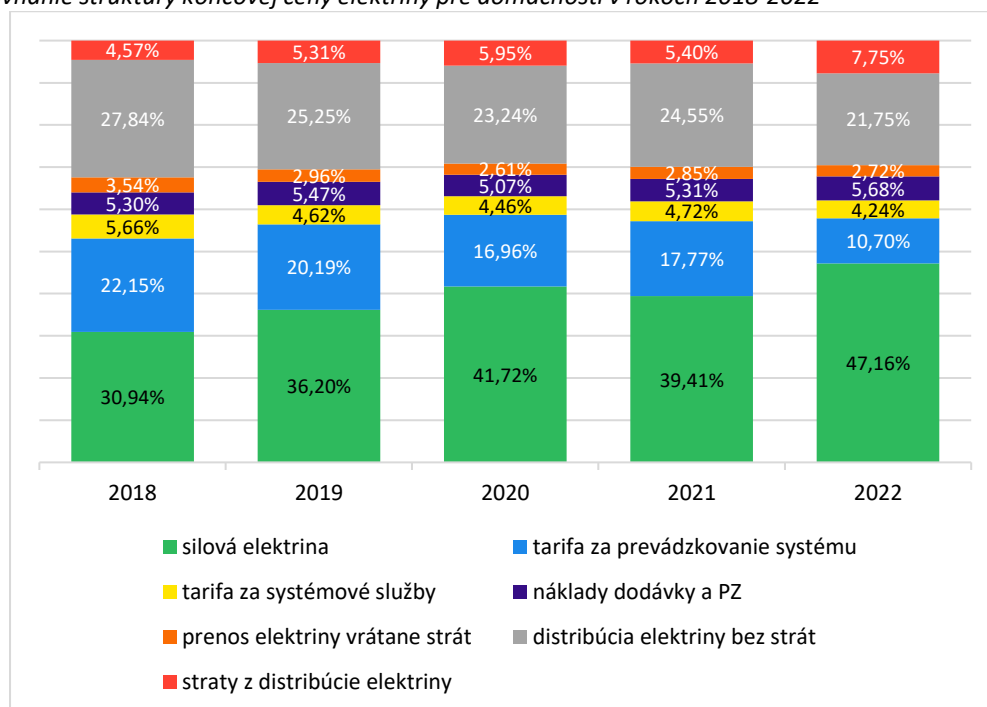
Z uvedeného vzorca vyplýva, že aktuálne prebieha obdobie (1.4. – 30.9. 2023), na základe ktorého má byť určená cena za dodávku elektriny domácnostiam na rok 2024. Je možné očakávať, že dodávatelia elektriny pre regulované segmenty nakupujú elektrinu v rámci existujúcich právne záväzných pravidiel cenovej regulácie.

Pre odhad trendu vývoja trhovej ceny PXE SK BL CAL-24 vstupujúcej do vzorca pre maximálnu cenu za dodávku elektriny zraniteľným odberateľom z radov domácností bol použitý skutočný vývoj cien v období od začiatku roka 2023 ku dňu 21.8.2023. Výpočtom aritmetického priemeru zo skutočných hodnôt za obdobie 1.4.-21.8.2023 a extrapoláciou trendu na obdobie 22.8. – 30.9. 2023, teda obdobie rozhodujúce pre stanovenie maximálnej regulovanej ceny za dodávku elektriny, sme stanovili odhad ceny $CE_{PXE,t}$ vstupujúcej do regulačného vzorca vo výške 150 EUR/MWh, čo predstavuje 2,45 násobok ceny vstupujúcej do regulovaných cien za rok 2023.

Pri pokračovaní súčasných cenových hladín, bez prijatia opatrení na zmiernenie dopadov, dôjde k výraznému zvýšeniu ceny dodávky elektriny.

Na celkovej cene elektriny pre domácnosti sa najväčšou časťou podieľa práve cena silovej elektriny. Podľa údajov ÚRSO v roku 2022 predstavoval podiel silovej elektriny na celkovej cene pre domácnosti 47,18 %. So zvyšovaním ceny silovej elektriny narastá aj jej podiel na celkovej cene dodávanej elektriny, vzhľadom k tomu, že ostatné regulované položky budú rásť menej strmým trendom.

Graf 3 Porovnanie štruktúry koncovej ceny elektriny pre domácnosti v rokoch 2018-2022

Zdroj: ÚRSO

U jednotlivých odberov závisí konkrétny podiel ceny silovej elektriny a ostatných regulovaných položiek od konkrétnej tarify (jednotarif/dvojtarif), pričom pri jednotarife od zvolenej sadzby pre nižší alebo vyšší odber (D1/D2) a pri dvojtarife od pomeru spotrebovanej elektriny vo vysokej a nízkej tarife.

Pokiaľ budeme predpokladať, že za situácie bez zásahu prostredníctvom VHZ dôjde k navýšeniu ceny za silovú elektrinu o vyššie uvedených 245 %, cien za distribúciu a prenos (bez strát) o cca 5 %, cien za straty a TSS v rovnakom smere, ako vychádza navýšenie ceny silovej elektriny a TPS a náklady dodávky a PZ zostanú bez zmeny, tak by došlo k medzročnému rastu celkovej priemernej ceny za elektrinu platenú domácnosťami o cca. 81 %.

1.3 Možné zvýšenie ceny elektriny pre zraniteľných odberateľov v kategórii domácností v kontexte celkovej výšky príjmu obyvateľov SR a energetickej chudoby

V Slovenskej republike je pojem energetickej chudoba upravený zákonom č. 250/2012 Z.z., o regulácii v sieťových odvetviach. V platnom znení tohto zákona je pojem energetickej chudoby definovaný v ustanovení § 2 písm. o) „ako stav, kedy priemerné mesačné výdavky domácnosti na spotrebu elektriny, plynu, tepla na vykurovanie a na prípravu teplej úžitkovej vody tvoria významný podiel na priemerných mesačných príjmoch domácnosti.“

Medzi hlavné príčiny energetickej chudoby patrí nedostatočný príjem domácností, cenová nedostupnosť energií a energetickej neefektívnosť využitia týchto energií.

Hranica rizika chudoby je odvodená od celkových príjmov obyvateľov. Na základe šetrenia EU SILC 2021 (European Union Statistics on Income and Living Conditions) boli stanovené hranice príjmovej chudoby pre domácnosti 1 dospelé osoby na 424 eur mesačne (5 084 EUR/rok). Úplná rodina s dvomi deťmi

(2 dospelí + 2 deti do 14 rokov) 890 eur za mesiac (10 680 EUR/rok).

Počet obyvateľov pod hranicou príjmovej chudoby v rozdelení podľa krajov SR uvádza nasledujúca tabuľka.

Tabuľka 1 Počet obyvateľov pod hranicou príjmovej chudoby v rozdelení podľa krajov SR

	osôb	2017	2018	2019	2020	2021	2022
SR celkom	podiel v %	12,4	12,2	11,9	11,4	12,3	13,7
	počet	650 000	655 000	638 000	615 000	660 000	744 000
Bratislavský kraj	podiel v %	4,6	4,3	4,3	3,7	4,0	7,7
Trnavský kraj		9,8	7,9	10,7	9,0	9,9	8,9
Trenčiansky kraj		7,7	6,6	5,1	5,2	5,8	7,8
Nitriansky kraj		12,1	10,8	6,6	7,2	8,2	11,3
Žilinský kraj		13,7	12,9	12,1	11,6	12,4	9,6
Banskobystrický kraj		14,2	17,6	19,3	18,3	19,1	17,8
Prešovský kraj		18,1	18,4	17,5	17,2	19,2	22,4
Košický kraj		15,5	15,8	16,6	15,8	16,2	20,3

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky

Výdavky domácností za bývanie, vodu, elektrinu, plyn a iné palivá v členení podľa počtu nezaopatrených detí sú uvedené v nasledujúcej tabuľke. Výdavky za energie tvoria nezanedbateľnú položku v nákladoch domácností. Náklady na elektrickú energiu v r. 2022 pripadajúce na 1 člena domácnosti za 1 rok boli v rozsahu 143 – 276 EUR v závislosti na uvedenom členení.

Tabuľka 2 Výdavky domácností za bývanie, vodu, elektrinu, plyn a iné palivá v členení podľa počtu nezaopatrených detí

v EUR na osobu a rok					
Ukazovateľ	Domácnosti podľa počtu nezaopatrených detí				
	bez detí	s deťmi	v tom s počtom detí		
			1	2	3+
Bývanie, voda, elektrina, plyn a palivá	1 109	649	777	604	458
v tom					
Nájomné za bývanie	61	43	57	31	42
Pravidelná údržba obydľia	89	61	86	51	26
Ostatné bytové služby	309	170	197	166	110
Elektrina, plyn a iné palivá	803	465	543	438	347
v tom					
Elektrina	276	178	207	165	143
Paliva	44	31	32	32	25
Plyn	252	138	155	138	95
Teplá voda a ústredné kúrenie	211	108	127	103	72

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky

Ak by sme vychádzali z údajov za rok 2022 a predpokladaného zvýšenia ceny elektriny o 81 % (viď kapitola 1.2), dosiahnu náklady na elektrinu u člena domácnosti bez detí 500 EUR a u štvorčlennej rodiny 300 EUR na osobu a rok (tzn. zvýšenie o 223 resp. 135 EUR). U štvorčlennej rodiny by sa jednalo o celkové zvýšenie nákladov na elektrinu o 536 EUR za rok.

Je potreba vziať do úvahy aj očakávaný nárast cien ostatných energií a vysokú infláciu v prípade ďalších nákladových položiek. U veľkého počtu domácností môže dôjsť k prepadu do tzv. energetickej chudoby, pričom je značné riziko, že sa významne zvýši podiel domácností, ktoré nebudú schopné uhradiť svoje záväzky či už v rámci zálohových platieb alebo vyúčtovania energií.

2. Opatrenie na zmiernenie dopadov vysokých cien elektrickej energie

2.1 Zdôvodnenie potreby zavedenia opatrenia

Dňa 8.3.2022 vydala Komisia Oznámenie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov (COM/2022/108 final), v ktorom ako jedno z opatrení v zápase s mimoriadnymi cenami energií vyvolanými vojnovým konfliktom na Ukrajine navrhuje fiškálne opatrenia v oblasti infra-marginálneho zisku výrobcov elektriny poukazujúc pritom na skutočnosť, že najmä výroba elektriny z obnoviteľných zdrojov energie umožňuje výrobu elektriny pri výrazne nižších výrobných nákladoch v porovnaní s výrobou elektriny z fosílnych palív. Uvedené tvrdenie platí rovnako v prípade výroby elektriny z jadrového paliva, pričom tu je potrebné poukázať aj na skutočnosť, že obnoviteľné zdroje energie, najmä výroba elektriny z vodnej energie a tiež výroba elektriny z jadrového paliva predstavujú bezemisnú dekarbonizovanú formu výroby elektriny (úspora na palive a na emisných kvótach).

Výroba elektriny z jadrového paliva a výroba elektriny z vodnej energie má na Slovensku dlhú tradíciu a zodpovedá za takmer 70 % produkcie slovenskej elektriny. To znamená, že Slovensko je v oblasti elektroenergetiky silno dekarbonizovanou ekonomikou.

SE prevádzkujú aj všetky slovenské jadrové bloky, konkrétne Jadrovú elektrárňu Jaslovské Bohunice s celkovým inštalovaným výkonom 1 000 MW (v roku 2022 dodali do siete elektrinu v objeme 7 262 GWh) a Jadrovú elektrárňu Mochovce s celkovým inštalovaným výkonom 1 003 MW² (v roku 2022 dodali do siete elektrinu v objeme 7 467 GWh). Kumulatívne tak jadrové elektrárne dodali do siete 14 729 GWh elektriny v roku 2022.

Jadrové zdroje energie umožňujú výrobu elektriny bez emisií oxidu uhličitého a sú nezávislé na kolísaní cien fosílnych palív a emisných povoleniek. Prevádzkové náklady na výrobu elektriny v jadrovej zdrojovej základni Slovenskej republiky sú výrazne nižšie ako v prípade zdrojov vyrábajúcich elektrinu z fosílnych palív. Vysoké ceny fosílnych komodít a emisných povoleniek vedú k vysokým trhovým cenám elektriny. Rozdiel medzi vysokými trhovými cenami a prevádzkovými nákladmi na výrobu elektriny v jadrových elektrárňach vedie k získaniu neočakávaných príjmov (windfall profit).

MH SR sa preto domnieva, že je plne legitímne a vo všeobecnom hospodárskom záujme Slovenskej republiky zaviesť osobitnú hospodársku reguláciu jadrových elektrární, ktorá umožní obmedziť vystavenie spotrebiteľov cenám fosílnych palív a emisných povoleniek v dodávkach elektriny, a to z dôvodu, že slovenská elektroenergetika je z prevažnej časti dekarbonizovaná.

Na základe vyššie uvedeného považujeme za opodstatnené prijatie opatrenia na zmiernenie dopadov významného zvýšenia cien elektriny na vybranú kategóriu zraniteľných zákazníkov.

² Údaj ke konci roku 2022 (za Mochovce 1 a 2). Nový jadrový blok (Mochovce 3) bude mať pri spustení inštalovaný výkon 471 megawattov. K 14.8.2023 Slovenské elektrárne, a.s., zvýšili výkon reaktora 3. bloku atómovej elektrárne Mochovce na 90 %. Na tejto výkonovej hladine budú podľa harmonogramu spúšťania bloku pokračovať testy energetického spúšťania. Doteraz dodal nový mochovský blok do siete približne 650-tisíc MWh.

2.2 Návrh opatrenia na zmiernenie dopadov vysokých cien elektrickej energie

SE sú akciovou spoločnosťou, ktorá je najväčším výrobcom elektrickej energie na území Slovenskej republiky a ktorá má v blízkej budúcnosti spustiť do prevádzky nové jadrové zdroje v rámci projektu EMO34 v lokalite Mochovce, ako významný zdroj dodatočnej elektrickej energie.

Vlastníkom akcií SE sú SR s podielom 34% (v mene štátu akcionárske práva vykonáva MH SR) a spoločnosť Slovak Poder Holding BV, Herengracht 471, 1017 BS Amsterdam (ďalej aj ako „SPH“), založená existujúca podľa holandského práva s podielom 66% akcionárskych práv na SE.

Za účelom eliminácie dopadu vysokých cien elektriny na vybrané skupiny zraniteľných odberateľov dňa 16. februára 2022, MH SR, MF SR a SPH uzatvorili Memorandum o porozumení o implementácii mimoriadnych opatrení na elimináciu dopadu nárastu cien elektrickej energie na vybrané skupiny odberateľov, v znení jeho Dodatku č. 1 zo dňa 8. februára 2023. Memorandum bolo podpísané v nadväznosti na späť-vzatie vládneho návrhu zákona o dani z nadmerného zisku pri obchodovaní s elektrinou vyrábanou jadrovým zariadením a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Memorandum je potrebné vnímať ako jedno z kľúčových opatrení, ktoré má za cieľ ochranu naviac zraniteľných odberateľov elektrickej energie pred súčasnými výrazne vysokými cenami elektriny.

Podľa článku 1.1 Memoranda, sa akcionári spoločnosti SE, čiže MH SR a SPH zaviazali uplatniť svoje práva a vykonať všetky kroky z pozície akcionára s cieľom, *„aby spoločnosť Slovenské elektrárne priamo alebo prostredníctvom svojich dcérskych spoločností ponúkla na predaj v priebehu roka 2023 a 2024 elektrinu v produkte „baseload“ pre vybrané skupiny konečných odberateľov (štandardné domácnosti), vrátane zraniteľných odberateľov, ktorých určí MH SR po dohode s MF SR, za cenu 61,2077 EUR za megawatthodinu na základe zmlúv o dodávke elektriny uzavretých za štandardných obchodných podmienok, a to v úhrnnom množstvo 6,15 terawatthodín v priebehu roka v produkte „baseload“.*

Cena 61,2077 €/MWh podľa Memoranda bola stanovená ako aritmetický priemer denných cien oficiálneho kurzového lístka zverejneného burzou PXE (POWER EXCHANGE CENTRAL EUROPE) na jej webovom sídle, produktu F PXE SK BL Cal-t Settlement price v eurách na jednotku množstva elektriny.

Po uzavretí Memoranda jej stranami, začala Slovenská republika, v zastúpení MH SR a MF SR, rokovať s obchodnými spoločnosťami SPH, SE a SPP v zmysle ustanovenia článku 3.2 Memoranda, za účelom uzavretia viacstranného právneho úkonu s názvom „Zmluva o implementácii mimoriadnych opatrení na elimináciu dopadu nárastu cien elektrickej energie na vybrané skupiny odberateľov“, (ďalej len ako „Zmluva“).

Po dohodnutí podmienok Zmluvy vláda Slovenskej republiky uznesením č. 320/2023 zo dňa 12. júna 2023 rozhodla o schválení dohodnutého znenia Zmluvy a uložila ministrovi hospodárstva prerokovať návrh Zmluvy s príslušnými útvarmi Európskej komisie s cieľom získať rozhodnutie a/alebo potvrdenie o tom, že opatrenia Slovenskej republiky podľa Zmluvy nepredstavujú v zmysle Zmluvy o fungovaní Európskej únie štátnu pomoc, alebo získať iný súhlas so znením Zmluvy a s opatreniami v nej predpokladanými, ktorý zabezpečí dostatočnú právnu istotu zmluvných strán, že uzavretie a plnenie Zmluvy nespôsobí porušenie pravidiel Európskej únie upravujúcich štátnu pomoc.

MH SR následne pokračovalo v rokovaní o opatreniach predpokladaných Zmluvou s príslušnými útvarmi Európskej komisie (DG COMP, DG ENER). Ako výsledok týchto rokovaní zástupcovia Európskej komisie zaslali

MH SR list zo dňa 14. júna 2023, v ktorom uviedli, že opatrenia vyplývajúce zo Zmluvy vzhľadom na ich povahu nebudú prioritne predmetom konania (o jeho súlade s právom EÚ) na úrovni Európskej komisie. Formálna notifikácia opatrení sa neuskutočnila.

Na základe Zmluvy bude teda spoločnosť SE zaviazaná ponúknuť spoločnosti SPP na predaj elektrinu v produkte baseload s dodávkou v priebehu rokov 2023 a 2024 pre odberateľov elektriny v domácnostiach za cenu 61,2077 eur za jednu MWh elektriny bez dane z pridanej hodnoty a spotrebnej dane z elektriny v úhrnnom množstve bližšie špecifikovanom v Zmluve. Dodávka elektriny vyrobenej SE až k odberateľom v domácnosti bude zabezpečená prostredníctvom spoločnosti SPP, ktorá je akciovou spoločnosťou 100% vlastnenou štátom. Spoločnosť SPP bude v štruktúre celého riešenia vystupovať ako agent, ktorý z elektriny v produkte „baseload“ vo vlastnej réžii a na vlastné náklady vytvorí tzv. „diagram“, t.j. pásmo elektriny, ktoré bude zodpovedať reálnej krivke dodávky elektriny domácnostiam. Za tým účelom je potrebné, aby SE uzavreli so spoločnosťou SPP zmluvu o dodávke elektriny v súlade s ustanoveniami Zmluvy. Spoločnosť SE sa na základe Zmluvy taktiež zaviazá poskytnúť spoločnosti SPP v priebehu roka 2024 finančnú kompenzáciu na účely kompenzovania finančnej hodnoty nedodaného množstva elektriny v roku 2023.

Na druhej strane, Slovenská republika má v zmysle Zmluvy, okrem iného, zabezpečiť, aby nebola vyvíjaná, ani podporovaná žiadna iniciatíva smerujúca k zavedeniu dane (ako je definované v Zmluve), ktorá by zaťažila spoločnosť SE.

MH SR považuje za nevyhnutné zabezpečiť, aby elektrina v objeme a za cenu podľa Zmluvy bola vyrobená kvalifikovanými zdrojmi na výrobu elektriny v Slovenskej republike a skutočne dodaná štátom stanoveným subjektom, pre účely jej dodávky domácnostiam za zvýhodnenú cenu. Preto MH SR navrhuje, aby bola transakcia predpokladaná Memorandom a Zmluvou riadne implementovaná, a teda aby bola elektrina v zásade zodpovedajúca ročnej spotrebe domácností vo všeobecnom hospodárskom záujme vyrobená v kvalifikovaných zariadeniach a aby bola dodaná pre účely jej ďalšej dodávky domácnostiam za udržateľnú cenu. Samotná Zmluva v znení jej súčasného návrhu predpokladá uloženie povinnosti SE vyrobiť a dodať Zmluvou predpokladané množstvá elektriny vo všeobecnom hospodárskom záujme.

Okruh kvalifikovaných zariadení bol zo strany MH SR navrhnutý po dôslednom zvážení možných kvalifikovaných zdrojov, zohľadňujúc majetkovú účasť štátu na týchto zariadeniach.

Na základe vyššie uvedeného považujeme za opodstatnené prijatie opatrení na zmiernenie dopadov extrémneho zvýšenia cien elektriny na vybranú kategóriu zraniteľných zákazníkov zo segmentu domácností na rok 2024 obdobne, ako tieto opatrenia boli prijaté na rok 2023.

V duchu dohody vyplývajúcej z Memoranda, Slovenská republika nemá záujem zaviesť daň v prípade, ak SE vyrobí a dodá elektrinu pre domácnosti v súlade so záväzkom v Memorande a Zmluve.

Príloha č. 1 Prehľad kvalifikovaných zariadení vyrábajúcich elektrickú energiu z jadra

Slovenské elektrárne, a.s., Mlynské nivy 47, 821 09 Bratislava 2

p.č.	Názov a adresa zariadenia ³	Palivo ⁴	Výkon [MW]
1	KVET - EBO, z., AE Bohunice, 919 31 Jaslovské Bohunice	JP	1000,000
2	JE - EMO, z., AE Mochovce, 935 33 Mochovce	JP	1002,880 ⁵

³ KVET – kombinovaná výroba elektriny a tepla, JE - jadrová elektráreň

⁴ JP – jadrové palivo

⁵ Údaj ku koncu roka 2022 (za Mochovce 1 a 2). Nový jadrový blok (Mochovce 3) bude mať pri plnom spustení inštalovaný výkon 471 megawattov.